

Fågeldagbok

2025

Årsalmanacka för egna noteringar

Niklas Aronsson
Bill Zetterström
Dan Zetterström

Bonnier Fakta

Förord

Fågeldagbok är sedan 13 år en del av många tusen människors vardag. Kanske är du en av dem som troget köper boken varje år. Eller så håller du i den för första gången. I så fall ska du känna dig lika välkommen. Precis som vanligt är det mesta av boken oskrivet. Det är där du kommer in i bilden. Vad vill du fylla den med? Kanske med anteckningar om vad som komma skall, eller med dagboksnoteringar, vilka människor du mötte och hur du mådde? Eller förstås, som en dagbok över fåglar du sett och hört. När årets första bofink tog sig ton. De första talgoxungarna som ivrigt tiggde mat, eller årets sista ladusvalor som singlade i väg söderut en dag sent i september. Vi har hjälpt dig lite på traven genom att fylla boken med inspiration i form av texter och bilder som syftar till att öka kunskapen och ge skönhetsupplevelser, igenkänning och en närhet till de fåglar vi älskar. Det är fåglar som dominerar men här finns också några dagfjärilar med spännande ekologi.

Att hålla reda på årstidstecken i naturen var mer än bara ett nöje förr i tiden, det var snarare en livsnödvändighet. De var signaler som talade om för bonden när det skulle plöjas, sås och skördas till exempel. När årstidsförändringarna i naturen blev en vetenskap kom den att kallas fenologi, vilket betyder läran om att visa sig. Vi är ett folk som älskar att notera tecken i naturen.

Vi pratar om dem med våra närstående, i skolan eller på jobbet. Kanske är en förutsättning för vår fäbless att notera tecken i naturen, de tydliga årstidsväxlingar vi upplever under ett år? Den första blåsippa eller tussilagon blir ett kvitto på att vår och sommar hägrar.

Det finns också ett vetenskapligt värde i att anteckna dessa spår i naturen. I en tid då klimatförändringen snabbt ritar om kartan både för oss och för fåglarna, ger dagboksanteckningar som sträcker sig bakåt i tiden stöd för minnet och fakta kring hur det faktiskt förhöll sig. Våra minnen har en förmåga att svika oss när det gäller att komma ihåg hur varmt, eller hur mycket snö, det var förr. De noteringar du gör i den här boken kan jämföras med andra data om hur det var för 100 år sedan. För sådana finns faktiskt. Vi har i långliga tider fört bok över sådana saker. För att göra dina anteckningar tillgängliga för forskare kan du lägga in dem på naturenskalender.se som drivs av Svenska fenologinätverket – ett nätverk med flera universitet, myndigheter och föreningar.

Vi hoppas att du får stor glädje av årets Fågeldagbok, alldeles oavsett hur just du kommer att använda den.

Niklas Aronsson, Dan Zetterström, Bill Zetterström

Januari

Snöflingor singlar ner över stigen. Det är någon minusgrad i luften och frost på grenarna. Trots att klockan närmar sig middag och träden är nakna, förmår solen bara med nöd och näppe att tränga ner till den smala remsa öppen terräng som leder djupare in i skogen. Många fågelarter är lätta att uppmärksamma på lätet, som till exempel domherrens vissling eller gårdsmygens smattrande salva i dunklet. När det gäller stenkäck är det svårare. Även om ett av den stora finkens läten, ett elektriskt "pix", är relativt lätt att lära sig, ytttrar den oftare mindre tydliga läten som lätt drunknar i andra ljud. Utseendemässigt är stenkäcken desto lättare att känna igen med sin massiva näbb som kan knäcka körsbärskärnor, sitt stora huvud och korta stjärt och sina vita band på vingen och vita stjärtfjädrar. Det är alltid kärnorna som stenkäcken äter, medan fruktköttet ratas. Den har ökat i antal från att ha varit relativt ovanlig fram till 1970-talet. Trots att arten har fördubblats som häckfågelart under 2000-talet, har den inte ökat i motsvarande grad vid fågelmatningarna, trots att den mestadels är en stannfågel. Statistik från Vinterfåglar in på knuten visar att det är ungefär lika många stenkäckor som rapporteras från landets matningar som när rapporteringen började för 20 år sedan.

VECKA 1						Trettondagsafton		Januari		
1		2		3		4			5	
ONSDAG Nyårsdagen		TORSDAG Svea		FREDAG Alfred, Alfrida		LÖRDAG Rut			SÖNDAG Hanna, Hannele	
C ☁ 🌧️ ☁ ☐ ☐		C ☁ 🌧️ ☁ ☐ ☐		C ☁ 🌧️ ☁ ☐ ☐		C ☁ 🌧️ ☁ ☐ ☐		C ☁ 🌧️ ☁ ☐ ☐		AZURMESEN SOM BLEV EN SURMES När en rubinnäktergal dök upp i södra Sverige för ett par år sedan var det en dröm som gick i uppfyllelse för många fågelskådare. Det talades om den heliga graalen bland fåglar. Liknande status har en annan liten tätting från öster – azurmes. Därför blev det vallfärd till Öland när det sågs en azurmes där 2016. Glädjen förbyttes emellertid i förbittring när den av Raritetskommittén blev underkänd på grund av inblandning av blåmesgener. Därför finns de bara två godkända fynd i Sverige, det senaste från 2002 i Masugnsbyn i Lapp-land. Det första fyndet går tillbaka ända till 1786 och är från Säby i Södermanland.

VECKA 2 Trettondedag jul							
6 MÅNDAG Kasper, Melker, Baltsar	7 TISDAG August, Augusta	8 ONSDAG Erland	9 TORSDAG Gunnar, Gunder	10 FREDAG Sigurd, Sigbritt	11 LÖRDAG Jan, Jannike	12 SÖNDAG Frideborg, Fridolf	Januari
C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	C ☁️ 🌧️ ☁️ ☂️	BEUNDRANSVÄRD ÄGGPRESTATION I skriften Svenska Ordseder och Lärespråk från 1678 omskrivs blå- mesen i uttrycket: "När Meeshättan wil värpa så stoort som Tranan, så rempnar hon bak." Även om det skulle kunna handla om en annan mes än just blåmes, så passar beskrivningen om en mes med hätta bäst in på arten blåmes. Uttrycket betyder att den som tror sig vara större än den är kan råka illa ut. Ett blåmesägg väger ett enda ynka gram, att jämföra med tranans ägg som i genomsnitt väger runt 92 gram. Men omvand- lat i procent så väger blåmesägget tio procent av honans vikt, medan tranägget inte ens når upp två procent av den vuxna tranan. Så blåme- sens prestation är, satt i relation, berömvärd.

Blåmes

Februari

När snön börjar smälta och isen på sjöar och vattendrag ger vika hörs sångsvanens ödsliga rop. Dess ankomst markerar övergången från vintern till vår, och dess närvaro tonsätter den natur som reser sig på nytt. Sångsvanen blir en symbol för hopp och förnyelse. Men under en stor del av 1900-talet saknades sångsvanens stämma. Det berodde på att den under flera hundra år jagades hårt. Dess kött åts och av skinnet gjordes mössor. På 1960-talet hade sångsvanen trängts undan så mycket att det bara återstod några tiotal par i Lapplands ödemarker. Arten fridlystes redan 1927, men fortsatte att jagas trots det. Så småningom avtog jakttrycket, och den prekära situation som jakten hade försatt arten i blev uppmärksammas. Under de senaste decennierna har sångsvanen hört till de fågelarter som ökat allra snabbast. En fördubbling av häckningspopulationen i Sverige har skett bara under de senaste 20 åren. Milda vintrar och ökad tillgång på mat genom höstsådd är två förklaringar som inneburit att framför allt dödligheten hos ungfåglar har minskat. Den snabba tillväxten har också inneburit konflikter med människan genom att fåglarna äter upp gröda på fält. Sedan några år är skyddsjakt på enskilda initiativ tillåtet under vinterhalvåret på fält med gröda där minst fem sångsvanar uppehåller sig.

VECKA 5

1

LÖRDAG
Max, Maximilian

2

SÖNDAG
Kyndelsmässodagen

Februari

NÅR SIN SÅNGTOPP
UNDER VÅREN

Det mest välbekanta
ugglelätet av alla är
sannolikt kattugglans
hoande, alltså hannens
revirsång. I alla fall om
vi begränsar oss till den
svenska utbredningen
som når upp till norra
Svealand. Utbredningen
utöver det omfattar hela
övriga Europa samt delar
av Asien. Kattugglan är
känd för att kunna höras
när som helst under året,
men det är under våren
som hannens aktivitet
når sitt crescendo. Från
januari månad ökar den
successivt i intensitet för
att vid mitten av mars
månad nå sitt klimax.
Därefter klingar hoan-
dena långsamt av under
april och maj, och från
slutet av juni hörs de
bara undantagsvis.

Kattuggla

3

MÅNDAG
Disa, Hjördis

4

TISDAG
Ansgar, Anselm

5

ONSDAG
Agata, Agda

6

TORSDAG
Dorotea, Doris

7

FREDAG
Rikard, Dick

8

LÖRDAG
Berta, Bert

9

SÖNDAG
Fanny, Franciska

Februari

Skäggmes

HAR GYNNATS AV VASSARNAS TILLVÄXT
Fåglarnas värld är ofta överraskande dynamisk, och arternas utbredning kan ändras snabbt. Ett bra exempel på det är skäggmesen som observerades i landet för första gången så sent som 1965. Det var i Hammarsjön i Skåne. Därefter ökade arten snabbt i antal, tack vare god tillgång på lämplig biotop och flera kullar under samma säsong. Idag häckar 12 000 par skäggmes i södra delen av landet, med Tåkerns vassbälten som central-område. Skäggmesens framryckning beror till stor del på allt större vassbälten där skäggmesen bygger bon och hittar mat. Vassen har gynnats av näringsämnen som runnit ut från omgivande jordbruksmark.

SVERIGELISTAN ART FÖR ART

Här kan du skriva upp vilka fåglar du ser under året och kanske också när och var.
Listan omfattar fågelarter som förekommer regelbundet i Sverige.

knölsvan	stjärtand	fjällripa	klykstjärtad stormsvala
mindre sångsvan	årta	orre	havssula
sångsvan	skedand	tjäder	storskarv
sädgås	brunand	rapphöna	toppskarv
spetsbergsgås	vigg	vaktel	rördrom
bläsgås	bergand	fasan	silkeshäger
fjällgås	ejder	smålom	ägretthäger
grågås	praktejder	storlom	gråhäger
kanadagås	alförrädare	svartnäbbad islom	svart stork
vitkindad gås	alfågel	vitnäbbad islom	vit stork
prutgås	sjöorre	smådopping	skedstork
röd Halsad gås	svärta	skäggdopping	havsörn
rostand	knipa	gråhakedopping	kungsörn
gravand	salskrake	svarthakedopping	fiskgjuse
snatterand	småskrake	svarthalsad dopping	brun glada
bläsand	storskrake	stormfågel	röd glada
kricka	järpe	grålira	brun kärrhök
gräsand	dalripa	mindre lira	blå kärrhök

stäpphök	strandkata	dvärgbeckasin	kustlabb
ängshök	skärfläcka	enkelbeckasin	fjällabb
ormvråk	mindre strandpipare	dubbelbeckasin	storlabb
fjällvråk	större strandpipare	morkulla	svarthuvad mås
bivråk	svartbent strandpipare	rödspov	dvärgmås
duvhök	fjällpipare	myrspov	tärnmås
sparvhök	ljungpipare	småspov	skrattnås
tornfalk	kustpipare	storspov	fiskmås
aftonfalk	tofsvipa	svartsnäppa	silltrut
stenfalk	kustsnäppa	rödbena	gråtrut
lärkfalk	sandlöpare	dammsnäppa	kaspisk trut
jaktfalk	småsnäppa	gluttsnäppa	medelhavstrut
pilgrimsfalk	mosnäppa	skogssnäppa	vitvingad trut
vattenrall	tuvsnäppa	grönbena	vittrut
småfläckig sumphöna	spovsnäppa	drillsnäppa	havstrut
kornknarr	skärsnäppa	roskarl	tretåig mås
rörhöna	kärrsnäppa	smalnäbbad simsnäppa	skräntärna
sothöna	myrsnäppa	brednäbbad simsnäppa	kentsk tärna
trana	brushane	bredstjärtad labb	fisktärna

2025

Januari		
1	ons	1
2	tors	
3	fre	
4	lör	
5	sön	
6	mån	2
7	tis	
8	ons	
9	tors	
10	fre	
11	lör	3
12	sön	
13	mån	
14	tis	
15	ons	
16	tors	4
17	fre	
18	lör	
19	sön	
20	mån	
21	tis	5
22	ons	
23	tors	
24	fre	
25	lör	
26	sön	6
27	mån	
28	tis	
29	ons	
30	tors	
31	fre	

Februari		
1	lör	6
2	sön	
3	mån	
4	tis	
5	ons	
6	tors	7
7	fre	
8	lör	
9	sön	
10	mån	
11	tis	8
12	ons	
13	tors	
14	fre	
15	lör	
16	sön	9
17	mån	
18	tis	
19	ons	
20	tors	
21	fre	10
22	lör	
23	sön	
24	mån	
25	tis	
26	ons	11
27	tors	
28	fre	

Mars		
1	lör	10
2	sön	
3	mån	
4	tis	
5	ons	
6	tors	11
7	fre	
8	lör	
9	sön	
10	mån	
11	tis	12
12	ons	
13	tors	
14	fre	
15	lör	
16	sön	13
17	mån	
18	tis	
19	ons	
20	tors	
21	fre	14
22	lör	
23	sön	
24	mån	
25	tis	
26	ons	15
27	tors	
28	fre	
29	lör	
30	sön	
31	mån	16

April		
1	tis	14
2	ons	
3	tors	
4	fre	
5	lör	
6	sön	15
7	mån	
8	tis	
9	ons	
10	tors	
11	fre	16
12	lör	
13	sön	
14	mån	
15	tis	
16	ons	17
17	tors	
18	fre	
19	lör	
20	sön	
21	mån	18
22	tis	
23	ons	
24	tors	
25	fre	
26	lör	19
27	sön	
28	mån	
29	tis	
30	ons	

Maj		
1	tors	18
2	fre	
3	lör	
4	sön	
5	mån	
6	tis	19
7	ons	
8	tors	
9	fre	
10	lör	
11	sön	20
12	mån	
13	tis	
14	ons	
15	tors	
16	fre	21
17	lör	
18	sön	
19	mån	
20	tis	
21	ons	22
22	tors	
23	fre	
24	lör	
25	sön	
26	mån	23
27	tis	
28	ons	
29	tors	
30	fre	
31	lör	

Juni		
1	sön	23
2	mån	
3	tis	
4	ons	
5	tors	
6	fre	24
7	lör	
8	sön	
9	mån	
10	tis	
11	ons	25
12	tors	
13	fre	
14	lör	
15	sön	
16	mån	26
17	tis	
18	ons	
19	tors	
20	fre	
21	lör	27
22	sön	
23	mån	
24	tis	
25	ons	
26	tors	28
27	fre	
28	lör	
29	sön	
30	mån	